

ПО НЯКОИ ВЪПРОСИ, СВЪРЗАНИ С НАКАЗАТЕЛНОПРАВНАТА ЗАЩИТА
НА ЛИЧНИЯ ЖИВОТ*Марюета Ставрева*CERTAIN MATTERS RELATING TO THE CRIMINAL PROTECTION OF THE RIGHT
TO A PRIVATE LIFE*Marieta Stavreva*

Abstract: *The article explores the necessity of adequate criminal law framework in connection with the right to a private life. The focus falls on a specific aspect of the right to a private life, namely privacy and how it is affected by revenge porn – newly born phenomenon of people sharing private, sexual materials of another person without their consent.*

Key words: *criminal law, right to a private life, privacy, protection.*

Въведение

Значимостта на наказателното право се корени в спецификата на неговата основна цел – да защити от престъпни посягателства личността, правата на гражданите и установения в страната правов ред, както е посочено в разпоредбата на чл. 1, ал. 1 от Наказателния кодекс (НК). Тази цел се реализира чрез системата от наказателно-правни норми, които установяват забрани за осъществяване на определени форми на престъпно поведение. Неспазването на предписанията на правните норми води до търсене на наказателна отговорност, а всяко престъпно поведение се санкционира с най-тежката форма на държавна принуда – наказанието, предвидено в НК. Още с определяне задачите на НК, законодателят подчертава основния обект на защита на наказателното право, а именно човекът, чрез предоставянето на закрила както на неговата личност, така и на правата му. Това невинаги е било така. Например, основната задача на НК от 1951 г. е била да осигури защита на държавата от престъпни посягателства¹. По-късно тази задача се видо-

изменя. Човекът е основната градивна единица на всяко общество, а оттам – и на държавата. До този извод е стигнал Русо, който защитава тезата, че държавата се основава чрез акт на съгласие на бъдещите си членове – нейните *граждани*². На прага на държавата обаче следва да бъде изоставено християнското разбиране за законност, според което всеки заслужава да му се направи онова, което той сам е извършил, както следва: „строшено за строшено, око за око, зъб за зъб...“³. Налага се нуждата от нов подход, чрез който да се преосмисли по какъв друг начин да бъдат защитени хората. Отговорът се намира в предоставените на държавата властнически правомощия, които тя следва да упражнява в интерес на гражданите. Едно от тези правомощия е използването на държавна принуда в случай на извършено правонарушение, с което се засягат защитени от закона блага.

Тези блага са очертани най-общо чрез Конституцията на Република България (КРБ), в чийто преамбюл се поставя акцент върху правата на личността, нейното достойнство и свобода.

¹ „Наказателният кодекс има за задача да пази Народна република България и установения в нея обществен строй и правен ред чрез определяне на престъпленията и на наказанията, които се налагат за тях.“ – чл. 1 от НК от 1951 г.

² **Rousseau, Jean-Jacques.** *The Social Contract*. Book 1. Chapter eight „The civil state“, 2010, p. 9. – <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/rousseau1762.pdf>

³ Стар Завет. Трета книга Моисеева. Левит, глава 24.

Разпоредбата на чл. 4, ал. 2 от КРБ установява гаранцията за живота и позволява използването на наказателна репресия във всички случаи на посегателство срещу човешкия живот⁴. Българският Наказателен кодекс в това отношение отговаря на предписанията на върховния закон, като очертава обекта на наказателноправна закрила, поставяйки основния фокус върху живота на личността и нейните права, както вече бе посочено. Както всяка модерна, правова държава, така и нашата се стреми преди всичко към закрилата на човека. Конституцията въвежда един кръг от права, но и ценности, които следва да бъдат правно защитени, като се указва и рангът, с който следва да се установи тяхната закрила, а именно – със закон. За посегателствата срещу човешкия живот, личността и нейните права, заемащи централно място в модерното общество, се установява търсенето на наказателна отговорност.

Върховният закон поставя живота на първо място, тъй като той представлява най-висшата човешка ценност. В тази връзка издигането на човешкия живот в лозунг на модерния свят ми се струва абсурдно и лишено от смисъл, ако няма ефективен държавен механизъм, чрез който да се санкционира неправомерното поведение, насочено срещу него. В глава втора на НК се уреждат, на пръв поглед изчерпателно, посегателствата срещу човека. Уредени са престъпленията против живота и здравето, тъй като те са условието за неговото съществуване. Инкриминират се убийството и телесната повреда като резултатни престъпления, които директно увреждат нечий живот или здраве. По този начин се очертават престъпните поведения, които засягат физическата цялост на индивида. Човекът обаче е комплексен субект, а не само съвкупност от тъкани и органи, които са необходими за съществуването му. Моралните ценности например, на които се учим от съвсем ранна възраст, са определящи за начина на живот на всеки човек. Чрез своите действия всеки изгражда положителен или отрицателен образ за себе си в обществото. Когато образът е положителен тогава говорим за формиране на чест, на базата на която човек очаква съобразено поведение от страна на другите членове на обществото, свързано с уважението към човешкото достойн-

ство. В тази връзка Конституцията възприема, че всеки има право на защита срещу нежелано посегателство върху неговата чест и достойнство, арг. от чл. 32, ал. 1 от КРБ. Поради това в престъпления са въздигнати деяния, с които се посяга върху моралния интегритет на личността и се криминализират съответните престъпни деяния, като обида и клевета. Интересното е, че в разпоредбата на чл. 32 от КРБ, редом с честта и достойнството, се утвърждава и друго понятие *неприкосновеност на личния живот*, за което също се предвижда защита, но дали такава съществува? Ако направим преглед на наказателното законодателство на страната ще забележим, че защитата на неприкосновеността на личния живот е уредена от нашия НК, но не в пълнота. За целите на тази статия ще бъде направен преглед на понятието за личен живот, както и за кои негови аспекти се предвижда наказателноправна закрила според българското законодателство. Освен това ще се очертаят и онези елементи, които, макар и част от личния живот, остават без необходимата наказателноправна защита.

1. Понятие за личен живот

Редно е да се отбележи, че няма легална дефиниция на понятието за личен живот нито на международно, нито на национално ниво. Все пак, за да разберем същността на термина, ще се спра на два значими международни акта. Първият поставя солидна основа за развитието на човешките права. Става въпрос за Всеобщата декларация за правата на човека. Една от разпоредбите в декларацията предвижда, че в случай на посегателство или неоправдана намеса в личния живот всеки човек има право на законна защита⁵. Тази концепция е възприета и от разпоредбата на чл. 8 от ЕКПЧОС, в която също се прогласява *правото на неприкосновеност на личния и семейния живот* на всеки човек. И в двата акта обаче не са посочени и ясно открити аспекти от личния живот, които следва да бъдат защитени. За целта на настоящата статия бих искала да обърна особено внимание на практиката на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ), където, въпреки че не се установява единна дефиниция за термина „личен живот“, се прави опит поне да се очертаят елементите, от които е изгра-

⁴ Чл. 28 от КРБ: „Всеки има право на живот. Посегателството върху човешкия живот се наказва като най-тежко престъпление“.

⁵ Никой не трябва да бъде подлаган на произволна намеса в личния му живот, семейството, жилището и кореспонденцията, нито на посегателства върху неговата чест и добро име. Всеки човек има право на закрила от закона срещу подобна намеса или посегателства, чл. 12 от Всеобща декларация за правата на човека, 1948 г.

ден той. Паралелно с това ще проследя дали е налице наказателноправна уредба на национално ниво, която да установява закрила за всяка от посочените съставни части на понятието⁶.

В своята практика съдът признава, че личният живот е съвкупност от множество аспекти, които му придават широк смисъл⁷. На първо място се посочва, че понятието обхваща физическия и моралния интегритет на едно лице⁸. Европейската комисия по правата на човека обаче установява, че концепцията за личен живот би следвало да се разглежда и като *сфера*, в която личността е свободна да се развива според собствените си възгледи за живота⁹. Понятието за лична сфера обхваща „правото на човек да живее собствения си живот при минимална намеса“ и се отнася до „личния, семейния, домашния живот, физическата и душевната неприкосновеност, честта и доброто име, недопустимост от представяне в невярна светлина, неразкриване на ирелевантни и злепоставящи факти, недопустимост от неправомерно публикуване на лични фотографии, защита срещу разкриването на поверителна информация, предоставена или получена от лицето“¹⁰. В практиката на ЕСПЧ се посочва, че част от тази защитена сфера са името, половата идентичност, сексуалната ориентация и сексуалният живот на личността¹¹.

Както вече бе отбелязано, физическата неприкосновеност се брани посредством закрилата

на човешкия живот и здраве. На никого не е позволено да отнема живота на другото. Нещо повече – основният закон прокламира, че никой няма право да подлага другото на мъчения и на жестокост, на безчовечно и унижаващо отношение¹². Убийството е инкриминирано в цял свят¹³. Това е „естествено престъпление“, което традиционно се приема за такова от цивилизованите общества¹⁴, а в България е уредено като престъпление в чл. 115 от НК. Аналогично стои въпросът по отношение на телесната повреда, която също намира място сред разпоредбите на глава втора, раздел II от НК. Тя е описана като „противоправно и виновно увреждане на здравето на друг човек чрез нарушаване на анатомичната цялост или физиологичните функции на тъканите, органите или системата на човешкия организъм или причиняване на болка или страдание“¹⁵. Особеното е, че освен засягане на физическата неприкосновеност е възможно посегателството да засяга отрицателно и психиката на лицето.

По сходен начин стои въпросът с моралния интегритет на личността. Както вече бе посочено, за неизменна част от личността са признати честта и достойнството на всеки от нас. Това са две етически категории, функционално свързани с живота. Мисля, че дори са определящи за неговото качество. Честта се свързва с „положителната обществена оценка за личността“, а достойнството на свой ред – със „самооценката на човека за собствената му обществена значимост“¹⁶. Тези две

⁶ Това се налага с оглед на обстоятелството, че България като страна членка на ЕС следва да синхронизира, от една страна, вътрешното си законодателство с правото на ЕС. В тази връзка трайната практика на ЕСПЧ посочва, че докато „изборът на средства за гарантиране спазването на правото на личен живот в сферата на защита срещу чужди действия“ се прави по преценка на държавата, то „ефективното възпиране срещу тежки деяния... , където са заложили основни ценности и съществени аспекти от личния живот, изисква ефективни наказателноправни разпоредби“. Вж. ЕСПЧ, М.Ч. срещу България, Жалба №39272/98, 4 декември 2003 г., пара. 150. Освен това, както вече бе споменато, самият основен закон въвежда изискване за налагането на наказание по отношение на посегателства срещу човешкия живот.

⁷ ECtHR, *Pretty vs. The UK*, Judgement (Application no. 2346/02), 29 July 2002, para. 61.

⁸ Пак там.

⁹ European Commission of Human Rights, Application No. 6959/75, *Bruggemann and Scheuten v. Federal Republic of Germany*, para. 55.

¹⁰ Резолюция 428/1970 г. на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа.

¹¹ *Pretty vs. The UK*, para. 61.

¹² Чл. 29 от КРБ.

¹³ В Германия например то се наказва с доживотен затвор и е уредено от чл. 211 и чл. 212 от Немския наказателен кодекс. В Италия за същото деяние извършителят се наказва с не по-малко от 21 години затвор съгласно чл. 575 от Италианския наказателен кодекс.

¹⁴ Велчев, Б. Обществената опасност и българското наказателно право. София: Сиела, 2017, с. 64.

¹⁵ Стойнов, А. Наказателно право особена част. Престъпления против правата на човека, второ издание. София: Сиела, 2018, с. 111.

¹⁶ Стойнов, А. Наказателно право особена част. Престъпления против правата на човека, второ издание, София: Сиела, 2018, с. 163; Решение 289/8.5.2015 г., Районен съд – град Ямбол.

променливи величини са гарантирани и защитени именно с оглед опазване личността на човека. Нашият НК възпроизвежда деянията, които биха могли да засегнат моралната неприкосновеност – обидата и клеветата¹⁷. Освен това мисля, че може би е редно да отнесем доброто име като елемент от личния живот именно към тази му част – моралния интегритет. То би следвало да се разглежда не като индивидуализиращ белег, а като репутацията, която личността има в обществото. В тази връзка НК урежда като престъпление клеветата в чл. 147, която е свързана с разгласяване на позорно обстоятелство за друго. Наказателният закон урежда и престъпленията против доброто име на човек, като инкриминира деянието свързано с издаването на чужда тайна, „опасна за доброто име“¹⁸. На тази разпоредба ще се върна отново.

Единствено остана неразгледан сексуалният аспект от личния живот на личността. Това е елемент от личния живот, който е изключително интимен и деликатен. Това, което се случва между един мъж и една жена денем или нощем – дали плод на любов, или увлечение – е нещо, което следва да остане между тях. Сексуалният живот е комплексно преживяване. То трябва да се осъществява с взаимното съгласие на участващите, защото в противен случай е инкриминирано и за него се носи наказателна отговорност, арг. от чл. 152 от НК. Понякога дори съгласието на участващите е правно ирелевантно за деянието¹⁹. Това са т.нар. полови престъпления, които са подробно уредени в глава втора, раздел VIII от НК. Но сексуалният аспект от личния живот не е свързан само и единствено със сексуалния акт. Според понятието за лична сфера, което вече бе разгледано, следва, че то се отнася и до *недопустимост от неправомерно публикуване на лични фотографии, защита срещу разкриването на поверителна информация, предоставена или получена от лицето*.

Да си представим следната хипотеза: Двама съпрузи, които са погълнати от сивото ежедневие, решават в една приятна юлска нощ да разнообразят интимния си живот. За целта се съгласуват да заснемат във видеоклип своя сексуален акт. Минава обаче време, съпрузите се разделят, като мъжът, недоволен от обстоятелството, че съпругата му е поискала развод, взема решение да разпространи общия им видеоматериал в

интернет пространството, за да си отмъсти. За жената възникват куп неблагоприятни последици, свързани със загубата на репутация сред приятели и роднини и на работата, вследствие на което животът ѝ се срива. И, ето, че стигнахме до единствения, помоему, елемент от правото на личен живот, за който **не съществува** наказателноправна уредба – *неправомерното публикуване на лични фотографии с интимен или сексуален характер*.

Възможно е да се възрази, че за такова поведение отговорност следва да се търси по чл. 159 от НК, за създаване и разпространение на порнографски материал. Други биха били на мнение, че това е деликт и следва да се носи отговорност за неправомерно увреждане по чл. 45 от ЗЗД. Аз обаче имам друго предложение. Очевидно следва да се носи отговорност и според моето разбиране тази отговорност трябва да е наказателна. Дали съставът по чл. 159 от НК, свързан със създаване, разпространение и излъчване на порнографски материал, би бил приложим в конкретния случай? Не мисля.

Дойде моментът, в който да се върна към разпоредбата на чл. 145 от НК, свързан с издаването на чужда тайна. Разпоредбата гласи следното: *Който противозаконно открие чужда тайна, опасна за доброто име на някого, която му е поверена или му е станала известна във връзка с неговото занятие, се наказва...* Дали за предложената по-рано хипотеза не би могла да се носи отговорност по този състав? Очевидно това е невъзможно, тъй като обективната страна на престъплението изисква, освен всичко останало, информацията, която представлява „чужда тайна“, да е станала известна на деца във връзка с неговото занятие. Също така е очевидно, че става въпрос за престъпление с особен субект, което означава, че извършител може да е само лице, което е длъжно да пази професионална тайна. И все пак ми се струва, че този състав може да бъде използван, след като бъде реконструиран за целите на тази статия, като се нарече „издаване на чужда тайна от интимен характер“.

Впрочем тук е мястото да спомена, че разпространяването на информация с интимен характер е признато за деяние, което накърнява правото на неприкосновен личен живот. Това е сравни-

¹⁷ Чл. 146–148а от НК.

¹⁸ Чл. 145 от НК.

¹⁹ Чл. 151 (1) от НК: *Който се съвкупи с лице, ненавършило 14-годишна възраст, доколкото извършеното не е престъпление по чл. 152, се наказва с лишаване от свобода от две до шест години.*

телно ново явление, познато под наименованието „revenge porn“ и се свързва с „разпространяването на личен снимков или видеоматериал със сексуално съдържание на друго лице без неговото съгласие, с цел да се унижи това лице“²⁰. За разлика от България, това е инкриминирано деяние в много демократични държави, като САЩ, Германия, Франция, Обединеното кралство, Малта, Ирландия и Шотландия. Основният въпрос, който се поставя, е какво налага инкриминирането на това поведение?

2. Необходимост от криминализиране на разкриване на тайната от интимен характер

Аргументите в тази насока са няколко. На първо място, сексуалният, интимният живот е елемент от личния живот за който върховният закон казва, че е *неприкосновен*, и за който се предвижда закрила. Както вече бе упоменато, нашият НК урежда същинските полови престъпления като изнасилване и блудство. Урежда и несъщинските като престъпленията с предмет порнографски материали. Не е уредено единствено издаването на тайна от интимен характер. Освен това, както вече бе установено, за всеки друг аспект от личния живот на личността, се предвижда наказателноправна защита. Изводът, който се налага, е, че наказателноправната закрила е непълна.

Съгласно разпоредбата на чл. 9, ал. 1 от НК престъплението е *общественоопасно деяние, което е извършено виновно и е обявено от закона за наказуемо*, а в чл. 10, ал. 1 от НК се посочва, че общественоопасно е деянието, което *застрашава или уврежда личността, правата на гражданите, установения с Конституцията правов ред в България или други интереси, защитени от правото*. От казаното дотук следва, че, за да бъде престъпление разпространяването на чужда тайна от интимен характер, следва то да разкрива някаква степен на обществена опасност, която обаче да не е *явно незначителна*²¹. Логическото заключение, което се налага, е, че на първо място, трябва да се докаже наличието на обществена опасност у да-

дено деяние, за да бъде то криминализирано. Общественоопасно ли е разпространението на снимков или видеоматериал от интимен характер? Мисля, че отговорът на този въпрос е положителен. Но за да отговорим с по-голяма конкретика на него, би следвало да уточним какво представлява самото деяние.

Както вече споменах, поведението е известно под наименованието „revenge porn“, което в буквален смисъл означава „порно отмъщение“. Аз не съм съгласна с използването на точно този термин, тъй като буквалният превод, та дори и тълкуването, очертава, че това е деяние, свързано само и единствено с отмъщението като социална форма на правосъдие. Ако се замислим обаче, това е деяние, което категорично може да има множество проявни форми – от отмъщение до заплахата и изнудване. Според някои автори *отмъщението* предполага, че спрямо самия деец, жертвата е извършила изначално нещо, което го е наранило²². Не мога да не се съглася с тази констатация. В действителност в природата на човек е да търси справедливост за причинените нему вреди, като правя уговорката, че в една демократична, правова държава няма място за саморазправа. От друга страна, част от извършителите използват такива материали, за да заплашват или изнудват своите жертви. Така например някои извършители осъществяват контакт с обекта на своите сексуални желания, като го убеждават да им изпратят своя гола снимка, а след това подтикнати от същите тези желания, изнудват жертвата да продължава да изпраща снимки, като я заплашват, че в противен случай материалите ще бъдат разпространени публично²³. В конкретния случай ще е налице изнудване по смисъла на чл. 213а от НК. Изнудването обаче, независимо че се реализира чрез физическа или психическа принуда спрямо друго лице, е *престъпление против собствеността*. В контраст на казаното, настоящата разработка разглежда едно ново явление, което в хипотезата на престъпление би било от категорията на престъпленията против личността. Проб-

²⁰ Вж. BeAwareB4YouShare Campaign, ‘Revenge Porn: The Facts’ – https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/405286/revenge-porn-factsheet.pdf

²¹ Чл. 9, ал. 2 от НК: „Не е престъпно деянието, което, макар и формално да осъществява признаците на предвидено в закона престъпление, поради своята малозначителност не е общественоопасно или неговата обществена опасност е явно незначителна“.

²² Moore, A. “There’s no end and no escape. You feel so, so exposed”: life as a victim of revenge porn, The Guardian, 22 September 2019. – <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2019/sep/22/theres-no-end-and-no-escape-you-feel-so-so-exposed-life-as-a-victim-of-revenge-porn>

²³ Kelly, K. New Data on Sextortion: 124 Additional Public Cases, Lawfare, 19 March 2019. – <https://www.lawfareblog.com/new-data-sextortion-124-additional-public-cases>

лемът в изложените хипотези е, че няма гаранция за жертвата, че тези материали няма да бъдат разпространени, дори ако тя изпълни всички искания на дееца. Тъй като причините за подобно поведение може да са различни, смятам, че би било по-целесъобразно, ако не ограничаваме деянието до „порно отмъщение“, а го наречем „издаване на чужда тайна от интимен характер“.

На следващо място, самото деяние се свързва с разпространяване на информация от интимен характер, която може да е предоставена директно от жертвата на дееца, но може и деецът сам да е „открил“ или да се е „сдобил“ с тази информация. В действителност в много голям процент от случаите жертвите сами изпращат снимки или видеоматериали на трето лице, било то интимен партньор, или човек, който е обект на интерес от тяхна страна. За никого не е тайна, че младите хора са склонни да се заснемат и показват на някого, за да събудят у него интерес или за да получат внимание. Особеното е, че те правят това по отношение на един конкретен човек, без да дават съгласието си той да разпространява въпросния материал на другиго. Много двойки например вземат съгласувано решение да участват в изготвянето на „домашно порно“. Всичко това е част от техния общ, но едновременно с това и индивидуален интимен живот, а този живот е част от личната им сфера, от личното пространство, което, както установихме, подлежи на защита.

Други обаче, както вече споменах, се превръщат в обект на сексуално желание, без да подозират. Когато жертвата е недостижима, било то, защото самата тя отказва да осъществи какъвто и да е контакт с нейния обожател, или защото самият той не знае как да подходи към нея, се прибегва до по-различни методи. Такъв е случаят с поставяне на скрити камери в домовете на жертвите, което впрочем не е никак невъзможно. По този начин жертвата е обект на постоянно наблюдение, без да осъзнава, че е фотографирана, наблюдавана или излъчвана в реално време. На следващо място, самата информация може да е придобита чрез кражба на лични снимки или видеоматериали от електронен носител на информация,

компютърни или мобилни устройства. Общото във всички тези случаи е, че става въпрос или за доброволно допускане на някого в личния живот, или за насилствено присъствие на някого в личното пространство на трето лице. И в двата случая подобна информация, която става известна по повод на една личност, не следва да бъде използвана срещу нея, тъй като това в почти всички случаи води до неблагоприятни последици в нейната правна сфера както имуществени, така и неимуществени. От една страна, излагането на материали от интимен характер в публичното пространство може да доведе до загуба на работата като пряка последица от деянието например. Вредите от деянието може да бъдат с много по-голям мащаб и интензитет, накърнявайки доброто име на човека, като дори намалят перспективата му за бъдещо професионално развитие²⁴. От друга страна, последиците от деянието могат да доведат до емоционални, социални или физически проблеми, които да намерят проявление у жертвата като посттравматичен стрес, депресия, тревожност, изолираност, страх за бъдещето, а в някои случаи дори самоубийство²⁵. Всички тези последици са свързани с личността и оказват влияние както върху нейната чест, достойнство и добро име, така могат да доведат и до фатален край. Разпространението на информация от интимен характер не е пагубно само за индивидуалната личност, но и за обществото като цяло, защото, игнорирайки този проблем, хората остават с впечатлението, че експлоатацията на сексуални материали – било то за забавление, или като определена форма на „правосъдие“ – визирайки саморазправата, е напълно нормално и оправдано. Именно в това се крие и обществената опасност на деянието. Впрочем обществената опасност е и една от причините, поради която изобщо не можем да коментираме възможно ли е например да се наложи административно наказание в подобни ситуации. Аргументът в тази насока е обоснован от разликата между престъплението и административното нарушение. Както вече посочих, престъплението е общественоопасно деяние, докато административното нарушение е *деяние (действие или бездействие), което нарушава установения ред на държавно управление,*

²⁴ **Diebelius, G.** ‘Woman sacked after ex posted revenge porn to her boss’, 17 January 2017, <https://metro.co.uk/2017/01/17/woman-sacked-after-ex-posted-revenge-porn-to-her-boss-6385895/>

²⁵ **Mortimer, C. and K., Forester.** ‘Investigation launched into death of Italian woman who killed herself after explicit images went viral’, 14 September 2016, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/tiziana-cantone-sex-tape-suicide-internet-meme-revenge-porn-naples-a7307041.html>

извършено е виновно и е обявено за наказуемо с административно наказание, налагано по административен ред²⁶.

Във връзка с гореизложеното считам, че поведението, свързано с издаването на чужда тайна от интимен характер, е общественоопасно и следва да намери заслужено място в Наказателния кодекс. Мисля, че систематическото място на подобна разпоредба би било най-удачно към състава на чл. 145 от НК, свързан с издаването на чужда тайна от професионален характер и съответно издаване тайната на осиновяването. Смятам, че е подходящо подобен състав да бъде отнесен към глава II, раздел VI от НК с оглед непосредствения обект на посегателство, който е общ за деянията, посочени там. Непосредственият обект на престъплението по чл. 145, ал. 1 от НК са обществените отношения, възникнали между пострадалия и дадено лице (престъпния деец), по силата на които последният е длъжен да се въздържа от разпространението на факти и обстоятелства, които биха засегнали отрицателно правната сфера на пострадалия. По сходен начин стои въпросът по отношение на ал. 2 на същата разпоредба, според която тайната на осиновяването следва да се пази от всички правни субекти, с изключение на осиновителите. Законодателят би могъл да формулира разпоредбата като чл. 145, ал. 3 от НК, която да гласи следното: „Който разпространи снимков или видеоматериал с интимно съдържание на друго лице без неговото съгласие, се наказва...“. Тук непосредственият обект на посегателство отново се свързва с обществени отношения, възникнали между две физически лица по повод на определена информация от интимен характер, която следва да се пази от този, на когото е била поверена с оглед изискването за неприкосновеност на личния живот. Умишлено не конкретизирам целта на деянието, тъй като, както вече стана ясно, тя може да е различна.

3.1. Разграничаване от хипотезите на чл. 159 от НК и чл. 45 от ЗЗД

Може да се направи възражение, че горепосоченото деяние би следвало да се подведе под състава на чл. 159 от НК. Ще се опитам да дока-

жа, че е налице съществена разлика между издаването на чужда тайна от интимен характер и несъщинското полово престъпление по чл. 159 от НК.

Издаването на чужда тайна от интимен характер, както вече посочих, следва да се свързва с разпространяването на снимков или видеоматериал с интимно съдържание на друго лице без неговото съгласие. Разпоредбата на чл. 159 от НК обхваща хипотезите на създаване, излагане, предлагане, продаване, даване под наем или по друг начин разпространяването на порнографски материал²⁷. Основната разлика между издаването на чужда тайна от интимен характер и разпространението на порнографски материали се изразява в *съгласието на субекта*. Порнографският материал изначално се създава от лица, които осъзнато дават съгласие както за участие конкретния продукт, така по-късно и за неговото разпространяване. Това са субекти, физически лица, които съвсем осъзнато и целенасочено, дали сами или с помощта на друго, разкриват интимни обстоятелства, лични за самите тях. В такъв случай те не биха имали правно основание да търсят наказателноправна защита в смисъла на защита срещу издаване на чужда тайна от интимен характер. Дори и тези лица обаче биха могли да искат „да бъдат забравени“ в определен момент от техния живот. Съгласно чл. 17 от Регламент (ЕС) 2016/679 се прогласява правото на изтриване или правото „да бъдеш забравен“, според което „субектът на данни има право да поиска... изтриване на свързаните с него лични данни“.

Не по този начин стои въпросът с издаването на чужда тайна от интимен характер. Деянието се свързва с разпространение на материали с интимно или сексуално съдържание на друго лице *без неговото съгласие*, което го отличава от състава на чл. 159 НК. Един от аргументите в тази насока е, че съгласието на едно лице да сподели интимна информация под формата на снимков или видеоматериал със своя партньор, не е равносилно на съгласие тази информация да бъде разпространена в друг контекст и между много други лица²⁸. На следващо място, престъпното деяние по чл. 159 от НК е престъпление от общ

²⁶ Чл. 6 от Закона за административните нарушения и наказания.

²⁷ В чл. 93, т. 28 от НК се посочва, че под порнографски материал следва да се разбира: *изготвен по какъвто и да е начин неприличен, неприемлив или несъвместим с обществения морал материал, чието съдържание изобразява реално или симулирано блудствено действие, съвкупление, полово сношение, включително содомия, мастурбация, сексуален садизъм, или мазохизъм, както и похотливото показване на половите органи на лице*.

²⁸ Keats Citron, D. and Anne Franks, M. CRIMINALIZING REVENGE PORN, 19 May 2014, p. 355.

характер, тъй като, според нашия законодател, то засяга интересите на обществото като цяло. А ако издаването на чужда тайна от интимен характер бъде обявено за престъпно поведение, то следва да бъде такова от частен характер, тъй като само пострадалият може да прецени дали със съответното деяние се засяга неговата чест.

По отношение на деликта по чл. 45 от ЗЗД аргументите са малко по-различни. Разбира се, всеки може да търси защита от непозволено увреждане. В тази връзка разпоредбата на чл. 52 от ЗЗД ни казва, че обезщетението за неимуществени вреди се определя от съда по справедливост. Тук се поставят два въпроса. Първият е свързан с обстоятелството, че често пъти, независимо дали става въпрос за деликвент или престъпник, последният няма собствено имущество, с което да обезпечи пострадалия. В обратната хипотеза пък, има прекалено много електронни медии, а и не само, за които максимата „няма лоша реклама“ важи с пълна сила, тоест една санкция от пет или десет хиляди лева не би била нищо, в сравнение с печалбата, която биха генерирали, ако се възползват от разпространението на подобен материал, особено когато става въпрос за известна личност. И тук идва вторият въпрос: Имат ли парична стойност човешкият живот, човешката чест и достойнство? Въпросът е риторичен. И тъй като човек или няма какво да губи, или знае, че колкото и да изгуби – ще спечели повече, следва да преосмислим по какъв друг начин би било възможно възпирането на различни правни субекти от разпространяването на информация от интимен характер. Смятам, че тук ефективно бихме могли да се обърнем към наказателното право.

От една страна, стои въпросът за публичността на самия съдебен процес. В гражданския процес съгласно чл. 136, ал. 1, т. 2 от ГПК съдът *може* служебно или при молба на една от страните в процеса да постанови разглеждането на делото да стане при закрити врата, когато защитата на личния живот налага това. В този случай се забранява публичното огласяване на съдържанието на процеса²⁹. Важно е да обърнем внимание на думата „*може*“. Законодателят предоставя една възможност на заинтересованата страна в процеса да иска същият да се гледа при закрити врата. Тук проблемите са основно два. Основният проблем е, че ако пострадалото лице няма проце-

суален представител и се представлява самó в процеса, то може да пропусне да направи това искане, вероятно поради незнание. Вторият се свързва с обстоятелството, че молбата на гражданина, който има интерес от реализирането на тази възможност, може да бъде уважена, но може да бъде и отхвърлена. Изискванията към публичността в наказателния процес, видно от разпоредбите на закона, са много по-строги. Съгласно чл. 263, ал. 1 от НПК делото следва задължително да се разглежда при закрити врата, *когато това се налага за запазване на държавната тайна или нравствеността...* Безспорен е фактът, че наказателните производства по дела, свързани с жертви на изнасилване например, се гледат в закрити съдебни заседания с оглед запазване самоличността на жертвата. Това се приема и като една последваща защита, която цели неразгласяването на позорящи факти и обстоятелства от личния живот на жертвата. Разгласяването на информация от интимен характер в голям процент от случаите се свързва с масово разпространяване, следователно то не би следвало да се третира по по-различен начин в едно съдено производство.

От друга страна, гражданският процес не може да се свърже с онази социална стигма, до която води наказателният процес – третирането на едно лице като осъждано, като престъпник. Наказателното право следва да бъде последно средство за защита на правния интерес, но не трябва да забравяме, че то изпълнява някои особено важни функции, сред които и общовъзпитателна функция. С осъждането на едно лице за извършеното от него престъпление се отправя предупреждение към обществото, че наказателният закон не толерира инкриминираното поведение, както и че всеки човек следва да съобрази действията си с оглед нормите на закона. А тогава, когато е налице посегателство срещу личността, е необходимо да се подходи с цялата строгост на закона.

Заклучение

В заключение на тази разработка бих искала да разкажа кратка история, датираща от преди повече от девет века. Английският хронист Роджър от Уендоувър разказва за Лейди Годайва – красива и благородна жена, родена и живяла през XI в. Нейният съпруг – Леофрик – граф на Мерсия и лорд на Ковънтри, бил изключително влиятелен и суров човек³⁰. Историята гласи, че Годайва

²⁹ Чл. 138 от ГПК.

³⁰ Вж. BBC, History, *An Anglo-Saxon Tale: Lady Godiva* – http://www.bbc.co.uk/history/ancient/anglo_saxons/godiva_01.shtml

многократно молила съпруга си да намали данъците на жителите на Ковънтри, които самият той наложил. Леофрик знаел, че Годайва е изключително упорита, но и много горда жена. Казал ѝ, че ще изпълни нейното желание при условие, че тя премине чисто гола, качена върху своя кон, през градския пазар³¹. Историята повелява, че Годайва, за да помогне на народа си, изпълнява условието на лорда. От уважение и благодарност към нея жителите на Ковънтри се прибират по домовете си, като затварят всички врати и прозорци, за да запазят голото ѝ тяло далеч от хилядите погледи³². Тази история се пренася от уста на уста през вековете, превръща се в легенда и въпреки че фактите около нея търпят дори минимална промяна, поуката остава една. Преди девет века хората са показвали уважение към личното пространство, към интимността и най-вече към личността. Девет века по-късно това разбиране сякаш е изоставено.

Необходимостта от наказателноправна защита на личния живот е отдавна призната, за което свидетелства и нашето наказателно право. Инкриминирано е всяко престъпно деяние, което би могло да засегне отрицателно личността и нейните права. Времената обаче се менят, моралните ценности – също, което налага преосмисляне на наказателната политика през определен

период от време. Преди девет века никой не си е помислял да се възползва по такъв начин от голото тяло на една жена. Тогава обществата не са и разполагали с технически средства за масово разпространяване на информация от какъвто и да е характер. В XXI в. обаче технологиите се развиват ежедневно, предоставяйки ни много възможности, но и поставяйки нас и личния ни живот в опасност. А човешкият живот като най-висша ценност следва да бъде защитен във всички негови аспекти чрез използването на най-тежката форма на държавна принуда – наказанието, както предвижда и Наказателният кодекс.

БИБЛИОГРАФИЯ

Велчев, Б. Обществената опасност и българското наказателно право. София: Сиела, 2017. // **Velchev, B.** *Obshtestvena opasnost i balgarskoto nakazatelno pravo.* Sofia: Ciela, 2017.

Стойнов, А. Наказателно право особена част. Престъпления против правата на човека, второ издание. София: Сиела, 2018. // **Stoynov, A.** *Nakazatelno parvo osobena chast. Prestaplenia protiv pravata na choveka,* Sofia: Ciela, 2018.

Keats Citron, D. and Anne Franks, M. *Criminalizing Revenge Porn,* 19 May 2014.

Rousseau, Jean-Jacques. *The Social Contract.* Book 1. Chapter eight „The civil state“, 2010.

³¹ Вж. White, F., *Lady Godiva: Anglo-Saxon noblewoman or Medieval legend?*, History Answers, 14 July 2015 <https://www.historyanswers.co.uk/medieval-renaissance/lady-godiva-anglo-saxon-noblewoman-or-medieval-legend/>

³² Пак там.